

DR. KÁDÁR FERENC

Hitvallásmagyarázat, mint homiletikai és liturgikai feladat

I. Elvi felvetések

A teológushallgató a hitvallások magyarázatának kérdésével kétszer is találkozik tanulmányai során, először a homiletika oktatásában, a materiális homiletika részeként, majd a tanulmányai végén, a kátémagyarázat tantárgy felvételénél (némi csodálkozással és értetlenkedéssel – hogy ez micsoda?...).

A meghirdetett „hitvallás éve” jó alkalmat biztosít, hogy ezt a háttérbe szorult feladatunkat újra elővegyük, megvizsgáljuk fontosságát – és kipróbáljuk a gyakorlatban.

A hitvallásmagyarázat kérdése felvetésekor egy nagyobb és általános teológiai és gyakorlati problémát is érintenünk kell, ez pedig: hitvallás, dogmatika és igehirdetés kérdése. Mindazok a rendszeres és gyakorlati teológusok, akik ezzel a kérdéssel foglalkoznak, leszögezik, hogy az első az igehirdetés.

Török István kifejti, hogy a prédikáció nem pusztán az egyház elsőrendű funkciója, hanem egyenesen az egyházat létrehozó funkció: „ne úgy képzeljük a dolgot, hogy adva van az egyház és egyebek közt prédikál is, hanem *miközben prédikál*, úgy születik, úgy van”¹. Ebből következik, hogy a dogmatika csak másodlagos tényező a prédikáció mellett. A prédikáció Istenből és a hitből indul ki, a dogmatika pedig a prédikáció tényéből”² – összegez a dogmatikus.

Arie de Reuver neves holland (Utrecht) rendszeres teológus és egyháztörténész is hasonlóan fogalmaz: „az egyház nem a dogma, hanem az igehirdetés nyomán keletkezett”³. Sőt a hitet és a hitvallást is az ige hirdetése hozza létre, hiszen a „Krisztussal és az ő igéjével való találkozás indít ... hitre; ez a szív mélyén rejtőző hit pedig napvilágra kívánczik, és ez történik meg a hitvallásban.”⁴

A dogma, illetve a hitvallás mégis használhat a prédikációnak, hiszen alapelveket, normákat ad a jelen és a jövő igehirdetéseinek. Nem mi hirdetünk ugyanis először igét, az előttünk járt nemzedékek igeértése, annak megfogalmazásai segítséget és kontrollt is adnak az igehirdetőnek. A keresztyén prédikáció fontos vonatkozása az, hogy az anyaszentegyház közösségében zajlik, s nem egyéni ügy.

Reuver felveti ezt az eshetőséget, s kimutatja ennek veszélyét: „Az ige tolmácsolója félreteheti ugyan a dogmatikai kézikönyveket vagy a hitvallásokat, ámde azoknak a helyére fognak lépni az illető saját gondolatai, ismeretei, érzései. Tanellenessége a valóságban nem lesz más, mint saját meglátásainak az érvényre juttatása”⁵.

Thomas G. Long princetown-i gyakorlati teológus homiletikai alapművében részletesen szól ugyanerről⁶. Kifejti, hogy az igehirdetést nem pusztán az ige, a prédikátor és a gyülekezet határozza meg, hanem van egy „teológiai örökség”, amely szintén alakító, formáló tényezője az igehirdetés tartalmának. A prédikátor ne a pillanatnyi privát teológiai látását, s ne is valamiféle „univerzális” keresztyén álláspontot képviseljen, hanem egy jól körülhatárolható teológiai hitvallásos örökséget, amely esetünkben a *reformátori tradíció* öröksége. Ebbe az Isten hatalmának és dicsőségének hangsúlyától a kegyelemből hit által való megigazulás

¹ Dr. Török István: *Dogmatika*, Free University Press, Amsterdam, 1985, 58.

² Török: i.m. 72.

³ Dr. Arie de Reuver: *A dogma az igehirdetésben és a hitéletben*, in: Református Egyház, LII. (2000) 9. szám, 205.

⁴ Reuver: uo.

⁵ Reuver: uo.

⁶ Thomas G. Long: *The Witness of Preaching*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 1989, 52-55.

hangsúlyain át a szövetségi gondolkodásig sok minden beletartozik. Ezért – mondja Long – ha prédikációt készítünk, nemcsak úgy közeledünk az Íráshoz, mint egyéni hívők, hanem mint gyakorló teológusok is az egyház frontvonalán küzdve azért, hogy az evangélium ma úgy hangozzék, hogy az megegyezzen az egész egyház teológiai emlékezetével⁷, illetve örökségével. Az egyéni hitnek és a dogmatikai jártasságnak tehát nem egymást kizáró jellegűnek kell lennie, sokkal inkább együtt kell járnia. Ez pedig a hitvallásos igehirdetői alapállásban valósulhat meg.

Ezt a hitvallásos alapállást próbáljuk körülírni az alábbiakban. Miben segíthet a hitvallás, illetve hitvallásaink ismerete a prédikátornak? Mi az értéke és mi a funkciója a hitvallásoknak az igehirdetés számára.

Többen készítettek számvetést ezekről. Kettőt hadd idézzek. Fazakas Sándor a hitvallások mai értékeit öt pontban sorolja el⁸: a hitvallás

- segít megfogalmazni a hit tartalmát
- leméri az igehirdetést az Írás mérlegén
- felmutatja a különbséget az igaz istenismeret és a tévtanítás között
- nyelvi és kulturális határokon átívelve összekapcsol Krisztus egyházának látható alakjaival
- figyelmeztet a világ és a mai ember problémáinak komolyan vételére

Részletesebben világít rá ezekre az értékekre és funkciókra Fekete Károly írása⁹, mely hat funkciót különít el.

1. Katechetikai funkció: már az őskeresztyénség idejében a hitvallás volt a keresztségi előkészítés „tananyaga”. Azóta az egyházban folyamatosan jelen van ez az eszköz, mint a tanítás, tanulás eszköze. Külső formája, a kérdés-felelet is jól mutatja ezt. Sőt, Szűcs Ferenc szerint ez az egyház párbeszéd-jellegét is mutatja¹⁰.
2. Doxologikus funkció: a hitvallás istentiszteleti és liturgikus használatára utal. A hitvallás kezdetől része az istentiszteletnek. Nem lehet öncélú, nem merülhet ki a hittételek állításában, hanem éppen a hittételek által indít Krisztus imáadására.
3. Kérügmaticus funkció: a hitvallás az evangélium mondanivalóját, üzenetét fogalmazza újra. Nem helyettesítheti az ígét, de abból táplálkozik.
4. Elhatároló funkció: a hitvallás határt húz más vallási vagy világi közösségek felé. Az egy hiten lévők közösségét védi, ezért választ el, szelektál. Ezt lehet – Békési Sándor szerint – apologetikai funkciónak is nevezni, annak missziói vonatkozásaival együtt¹¹.
5. Közösségi funkció: az egy hitet vallók összetartozásának erősítése. A hitvallás gyülekezet-alkotó és -erősítő tényező. A közös hit megvallása és vállalása az összetartozás alapja.
6. Önmeghatározó funkció: az egy hitet vallók önazonosságának, esetünkben a református identitásnak a megfogalmazása szükséges az előbbieik érvényesüléséhez. Ez korokon átívelő valóság. Ezért beszélünk református hittudatról, s nem öntudatról.

⁷ Long: i.m. 54.

⁸ Fazakas Sándor: *Hivatalos hitvallásaink mai értékei*, in: *Théma*, 2005/1-2. 6-12. Idézett rész: 11.

⁹ Fekete Károly: *A hitvallási iratokra jellemző funkciók megjelenése a Heidelbergi Kátében*, in: *Református Egyház*, LVII.(2005)/1. 6-12.

¹⁰ Ld.: Szűcs Ferenc: *A Heidelbergi Káté időszzerű üzenete és korhoz kötött vonásai*, in: Békési Sándor, szerk: *Ostium in Caelo, Jubileumi kötet dr. Bolyki János teológiaprofesszor 75. születésnapjára*, KGRE-HTK, Budapest, 2006. 139-147. Idézett rész: 147.

¹¹ Ld.: Békési Sándor: *Az apologetika szükségessége*, in: *Théma*, 2005/1-2. , 47-52.

A fenti, általános érvényű megállapítások ismerete fontos. De továbbhaladva, fel kell tennünk a kérdést, hogy **milyen haszna van** a hitvallások jelenlétének, illetve konkrétan a hitvallásmagyarázatnak az igehirdetésre és az egész istentiszteletre nézve.

Homiletikai szempontból azt a tételt állítom fel, hogy a hitvallásmagyarázat azon túl, hogy az igehirdető és a gyülekezet hitvallásos alapállását erősíti, magát az igehirdetést is segíti eredeti rendeltetése megvalósulásában. A református prédikáció rendeltetését (egyben karakterisztikumát) három tényezővel szoktuk leírni: evangélium-hirdetés, textusmagyarázat, a gyülekezet megszólítása. Kissé népszerűbben: Krisztus-szerűség – textusszerűség – gyülekezetszerűség¹².

A hitvallás segíti az igehirdetést abban, hogy valóban Krisztus-hirdetés legyen. Reuver emlékeztet arra, hogy a hitvallásnak és dogmának épp ezen a ponton van legszerveesebb közössége az igehirdetéssel: „Igehirdetésünk egy centrumból indul ki, erre a centrumra mutat rá a dogma is: Krisztusra, aki valóságos Isten és valóságos ember, aki nekünk bölcsességgé és igazsággá, megváltássá és megszentelődéssé lett” (1Kor 1,30)¹³. A kijelentésből felismert, egyetemesen megfogalmazott hitvallási tételek segítenek az igehirdetésnek, hogy a textus konkrét világából a Kijelentés centrumáig tudjon vezetni.

A hitvallás erősíti az igehirdetést a textusszerűség céljának elérésében, abban, hogy valóban írásmagyarázat legyen. A hitvallások szövegét figyelve könnyen rájövünk arra, hogy beszéd módjuk sok helyen a teológiai írásmagyarázat – de ugyanezt tapasztaljuk pl. Kálvin Institutio-ja olvasásakor is. Textusunk hasogatásakor milyen jó eszköz egy-egy hitvallási hely idézése. Nem régen hallottam egy igehirdetést a 2Tim 6,2-ből, s az igehirdető a nemes harc magyarázatánál idézte a Heidelbergi Káté 32. kérdését¹⁴, és a feleletben ezt: „s a bűn és ördög ellen ez életben szabad lelkiismerettel harcoljak”. Ezzel nagyon közel hozta a hallgatókhoz a textus értelmét.

A hitvallás a gyülekezetszerűségben is jó eszköze lehet a prédikációnak. Ahogy fentebb láttuk, Fazakas Sándor a hitvallás funkciói közt említi a mai ember problémáinak komolyan vételét. Ezzel kapcsolatban kifejti, hogy a hitvallások saját koruk problémáira és kétségeire adtak választ. Ez a bátorság mintát ad az egyháznak a jelen kihívásaival való szembenézésre és válaszadásra¹⁵. Az igehirdetésbe kerülve különösen is hasznos és konkrét mintát adhat az igehallgató gyülekezetnek a hitvallás arra, hogy cselekedje meg az ige parancsát ebben a világban.

Liturgikai szempontból hasonló tételt kell megfogalmaznom. A hitvallások jelenléte, illetve magyarázata segíti az istentisztelet alapvető céljai megvalósulásában. Kálvin után kettős célról szoktunk beszélni: az istentisztelet első célja Isten dicsőítése, másodlagos célja pedig a gyülekezet épülése¹⁶. A keresztyén istentiszteletnek kezdettől fogva integráns része a homológia, a hit megvallása (Róm 10,9-10). Jelenlegi istentiszteletünk bizonyos formáiban szerepel az Apostoli hitvallás közös elmondása. Az új liturgia készítői szeretnék állandó liturgiai elemmé tenni hitünk alapjainak megvallását¹⁷.

A hit megvallásának – ahogy hallottuk – fontos doxológiai funkciója van. Nem hittételek állításáról van szó, hanem vallástételről, a Szentháromság Isten dicsőítéséről. Ezt erősíti a hitvallás jelenléte, de különösen az olyan speciális istentiszteleti forma, mint a kátémagyarázatos istentisztelet.

¹² Ld.: Kádár Ferenc: *A református igehirdetés lényege és legfőbb jellemzői*, in: Sárospataki Füzetek, 2001/1., 5-30.

¹³ Reuver: i.m. 207.

¹⁴ Miért hívnak téged (Krisztusról) keresztyénnek?

¹⁵ Fazakas: i.m. 11.

¹⁶ Vö.: Kádár Ferenc: *Liturgika*, SRTA, Sárospatak, 2013. 18-19.

¹⁷ Ld.: Fekete Károly, szerk: *Reformátusok a kegyelem trónusánál, A magyar református istentisztelet megújulásának alapelvei*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2010. 22-23.

A gyülekezet építését, hitbeli erősödését is szolgálja a hitvallás és annak magyarázata, elég, ha a katechetikai funkcióra gondolunk, de a közösségi és önmeghatározó¹⁸ funkciók is ez irányba hatnak.

II. Gyakorlati vonatkozások

Ezek előrebocsátásával térjünk rá a hitvallásmagyarázat **gyakorlati vonatkozásainak** taglalására. Milyen feladatokat jelent az igehirdetés, illetve az egész istentisztelet számára a hitvallásmagyarázat? A káté, illetve a hitvallások egyéb kontextusban (pl. a konfirmációi oktatásban) történő magyarázatára itt most nem térek ki, megmaradok a tisztán istentiszteleti és igehirdetési feladatok mellett.

Előre veszem a **liturgikai feladatokat**, mert ezekről rövidebben kívánok szólni. Tulajdonképpen egy feladatról szólok: adjunk teret újra a kátémagyarázatos istentiszteleti formának a gyülekezet istentiszteleti életében! Amikor az *Igehirdetők kézikönyve* készült¹⁹, az erről a témáról író Sebestyén János 10%-ra becsülte azoknak a gyülekezeteknek a számát, ahol a Heidelbergi Káté rendszeres használatát feltételezni lehetett²⁰. Ha a rendszeres használaton a kátémagyarázatos istentiszteletet vagy bibliaórai sorozatot értjük, ma sem jobb a helyzet.

A magyar református teológiában az újabb időkben tudomásom szerint Kelemen Attila kolozsvári teológiai tanár foglalkozott legbehatóbban a kátémagyarázatos istentisztelet kérdésével. Egy átfogó tanulmányt készített erről a kérdésről²¹, amelyben úgy tekint a hitvallásra, konkrétan a Heidelbergi Kátéra, mint az egyház alapkövére, amely a Szentírás mellett az egyetlen élő fundamentumra, Krisztusra mutat. A tanulmányban a történeti áttekintés után a tanító istentiszteletnek, mint „tanfolyamatnak” teológiai és didaktikai kérdéseit taglalja, majd ad egy liturgiai vázlatot is²², amit ő a gyülekezetében, teológusokat is bevonva rendszeresen kipróbált.

Kelemen gyakorlata szerint a kátémagyarázatos istentisztelet a vasárnap délutáni tanítói alkalom és a kátéóra ötvözete. Résztvevők a konfirmandusok és a gyülekezet minden rétege, külön is aktivizálva a presbitereket, az énekkart, stb. Lehetőleg a gyülekezeti teremben kell tartani, meghittebb körben, mint a hagyományos istentiszteletet. Ezen az istentiszteleten az aktív szolgálatba igyekszik bevonni minél több gyülekezeti tagot. A liturgia tehát közös szolgálat. Fontosnak tartja, hogy gyülekezeti ünnep legyen ez az alkalom.

A liturgia rendje a következő (rövidítve): apostoli köszöntés (presbiter) – előfohász (lelkipásztor) – ének (esetleg gyermekek) – múlt alkalom anyagának ismétlése (konfirmandusok) – az új téma bevezetése, sok kérdéssel, felvetéssel, az érdeklődés felkeltésével (lp.) – Imádság vagy ének (epiklézis) – az új anyag kifejtése (a kátékérdéssel vagy únnappal kapcsolatos igék sorozatos idézése, rövid magyarázattal (konfirmandusok és lp.) – kátéválaszok felolvasása (konfirmandusok) – énektanulás (kántor) – imádság, Miatyánk – összefoglalás alkalmazással (lp.) – Apostoli hitvallás – hirdetések (presbiter) – a következő alkalom kérdéseinek kiosztása – ének – Áldás (lp.)

Ennél egyszerűbb liturgiai váz is elképzelhető. Többször végeztem kátémagyarázatos sorozatot, én a következő rendet követtem:

¹⁸ Ld. fentebb, in: Fekete: i.m. 10k.

¹⁹ Adorján József, szerk.: „Hirdesd az igét”, *Igehirdetők kézikönyve*, MRE Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1980.

²⁰ Sebestyén János: *A Heidelbergi Káté a mai gyülekezetben*, in: *Hirdesd az igét*, i.m.: 237-243. Idézett rész: 239.

²¹ Kelemen Attila: *A kátémagyarázatos istentisztelet*, in: *Református Szemle*, 2004/1. 34-45. Újra megjelent: *Confessio*, 2008/2., 96-106.

²² Kelemen: i.m. 42-43.

A vasárnap esti homília istentisztelet bevezetése (fohász, énekek, előíma) – a soron következő úrnapi kérdések és feleletek felolvasása (lelkipásztor és gyülekezeti tag) úgy, hogy a kérdést a lelkész olvassa, a feleletet a gyülekezeti tag(ok) – textus és igehirdetés – ének – bizonyágtevő rész (egy-két vers vagy próza a témával kapcsolatban), melyet pl. a segédlelkész vagy fiatal olvas fel – utóíma, Miatyánk, hirdetések – záróének, áldás.

A II. Helvét Hitvallás jellege más, ezért új liturgiai formát próbálunk ki, ami a fentihez hasonló, csak az a különbség, hogy a rövid igehirdetés és a hosszabb káté-olvasás és magyarázat külön egység lesz.

A **homiletikai feladatra** térek. Le kell szögezni, hogy a kátémagyarázat, illetve hitvallásmagyarázat ugyanúgy textus-függő, mint minden más igehirdetési forma. Ebben az esetben a textust magyarázzuk a káté (hitvallás) összefüggésében. Ugyanúgy el kell végeznünk a textus exegézisét, mint más esetben, a káté (hitvallás) tételei az elágaztatásban és a tartalmi kifejtésben lesznek segítségünkre.

A kátémagyarázatos igehirdetés – ahogyan a kazuális is – négytényező. Az ige fősege alatt nemcsak az igehirdető és a gyülekezet, hanem egy külön anyag, a káté anyaga is jelen van. Az ige és a káté találkozási pontjait fejtjük ki elsősorban. Ha ilyenkor a textus gazdagságában más mondanivalók háttérben maradnak, ez nem kérhető úgy számon az igehirdetőtől, mint egy homília vagy gyakorlati bibliamagyarázat esetében. Nagy a felelősségünk, hogy megállapítsuk: e sajátos helyzetben hogyan rangsoroljunk.

Hitvallásmagyarázó igehirdetési sorozatra – javaslatom szerint – 3-5 évente egyszer kerüljön sor a gyülekezetben. Lehet az Apostoli hitvallásról, a Heidelbergi Kátéről (ez a leggyakoribb) és a II. Helvét Hitvallásról is sorozatot tartani. Már hitvallások is szóba jöhetnek, de olyan sorozat is – akár vasárnap délelőtt –, hogy a dogmatika nagy fejezeteit sorra vesszük, és a nagy hitismereti kérdésekről az ige fényében prédikálunk.

Az alábbiakban néhány példát, sorozat-tervet ismertetek, ezzel szeretnék eleget tenni a kérésnek, hogy az előadás legyen gyakorlatias.

Az Apostoli hitvallásról akár vasárnap délelőtt vagy este, akár bibliaórán lehet tartani magyarázatot. Ha minden állítását külön vesszük, akkor 24-26 hetes is lehet a sorozatunk. Én az alábbiakban egy 10 részből álló sorozat tervét ismertetem:

1. „Aki az Istent keresi, annak hinnie kell” – Zsid 11,6
Hiszek

2. Ki a mi Istenünk? – 5Móz 6,4-5; ApCsel 17,24-28a
*egy Istenben, mindenható Atyában,
mennynek és földnek Teremtőjében.*

3. Ki Jézus Krisztus? – 1Jn 5,1-5; Fil 2,11
*És Jézus Krisztusban,
az Ő egyszülött Fiában,
a mi Urunkban,*

4. Krisztus-esemény 1. – Lk 1,26-38
*aki fogantatott Szentlélektől,
született Szűz Máriától,*

5. Krisztus-esemény 2. – Mt 27,24-26.45-54
*szenvedett Poncius Pilátus alatt;
megfeszítették, meghalt és eltemették.*

Alászállt a poklokra,

6. Krisztus-esemény 3. – Lk 24,1-12.50-53
*harmadnapon feltámadt a halottak közül,
fölment a mennybe,
ott ül a mindenható Atya Isten jobbján,*

7. Eljövendő – Mt 25,31-46
onnan jön el ítélni élőket és holtakat.

8. A Szentlélek és munkája – ApCsel 2,1-4.42-47
*Hiszek Szentlélekben.
Hiszem az egyetemes anyaszentegyházat,
a szentek közösségét,*

9. A hit távlata – Jel 7,9-17
*a bűnök bocsánatát,
a test feltámadását
és az örök életet. Ámen.*

10. Hiszek a Szentháromságban! – 2Kor 13,13

A Heidelbergi Káté magyarázatának nagy története van, s jelenleg is ez a legalkalmasabb arra, hogy klasszikus kátémagyarázatot készítsünk. Több lehetőségünk van. Az első, ha válogatunk belőle, s például bibliaórán olyan témákat veszünk sorra, amelyek a közösséget különösebben is érdeklik. Ennek persze megvan a veszélye, hogy eklektikus lesz a magyarázat²³. Ennek ellentéte egy másik lehetőség, hogy kérdésenként, illetve összetartozó kérdésenként vegyük végig a kátét. Tudjuk, hogy 129 kérdés-felelet van, ebből néhány közvetlenül összetartozó, tehát így több mint két évig kellene magyaráznunk hetenként a kátét. Ez a mai istentiszteleti életben nehezen elképzelhető.

Leginkább javasolható az a módszer, hogy az 52 úrnapiját magyarázzuk az 52 héten keresztül. Így egy évig tart a sorozat. Én néhányszor már végig prédikáltam így egy-egy évet, s az a tapasztalatom, hogy a gyülekezet figyelme maximum ennyi időre tartható fent. Igaz, hogy az 52 hétben (vasárnapban) pl. húsvét és pünkösd ünnepe is ott van, de az ünnepen, ha nem is első nap délután, hanem másnapján, lehet találni egy alkalmat a kátés istentisztelet megtartására²⁴. Az alábbiakban erről közlök egy vázlatot:

Első úrnapja, 1-2. kf. Textus: Ef 1,3-8. Van vigasztalásunk – ennek lényege: övéi vagyunk (megváltás) – ennek célja: hogy neki éljünk (az ő magasztalására)

Második úrnapja, **Első rész** (Az ember nyomorúságáról), 3-5. kf. Textus: Gal 3,23-24. A törvény mint őrzőnk – a törvény mint nevelőnk.

Harmadik úrnapja, 6-8. kf. Textus: Zsolt 8,4-7; 51,7-13. A teremtés célja – a teremtés „zsákutcája” (bűn) – van kiút!

Negyedik úrnapja, 9-11. kf. Textus: Zsolt 5,5-6; Jel 16,7. A bűn Isten igazságának ellensége – az oltár Isten igazságának jele.

Ötödik úrnapja, **Második rész** (Az ember megváltásáról), 12-15. kf. Textus: ApCs 4,5-12. Nincsen másban üdvösség – Őbenne viszont van üdvösség!

²³ Vö.: Sebestyén: i.m. 242.

²⁴ Vannak összevonható úrnapok is, pl. XXXVI-XXXVII., ezeket egy alkalommal lehet magyarázni, így rövidül a sorozat. Ugyanígy lehet összevonás a Tízparancsolatra vagy a Miatyánkra vonatkozó kérdéseknél is.

Hatodik úrnapja, 16-19. kf. Textus: 1Móz 3,14-15; 1Tim 2,5-6. Ószövetségi ígélet – Újszövetségi beteljesedés.

Hetedik úrnapja, 20-22(!) kf. Textus: Zsid 11,1-6; 12,2a. Kell a hit! – a hamis hit tévútjai – az igaz hit kettőssége (biztos ismeret, szívbéli bizalom) – Jézusban célhoz ér a hit.

(Hetedik és) Nyolcadik úrnapja, 23(ApHitv)-25. Textus: Róm 10,9-10. Hit a szívben – hitvallás az ajkon.

Kilencedik Úrnapja (Az Atya Istenről), 26. kf. Textus: 2Sám 7,12-16. Nagy ígélet: Atyja leszek – nagy küldetés: ő a fiam lesz.

Tizedik úrnapja, 27-28. kf. Textus: Róm 8,28. Isten gondviselése: bizonyossá tesz – a szeretet kötelékébe von – nem ígér könnyű életet – de javunkat szolgálja.

Tizenegyedik úrnapja, (A Fiú Istenről) 29-30. kf. Textus: Mt 17,1-8. Felismerni, hogy ő Üdvözítő – Elismerni, hogy csak Ő az Üdvözítő.

Tizenkettedik úrnapja, 31-32. kf. Textus: Zsid 1,8-9. Krisztus=Felkent – a felkenetés hármasság célja (próféta, főpap, király) – felkenetésének részesei vagyunk.

Tizenharmadik úrnapja, 33-34. kf. Textus: Jn 3,16; ApCsel 2,36. Egyszülött Fiát adta – Egyszülött Fiát Úrrá tette.

Tizennegyedik úrnapja, 35-36. kf. Textus: Lk 1,26-38. Isten titokzatos akarata – Az ember engedelmissége.

Tizenötödik úrnapja, 37-39. kf. Textus: Ézs 53,(1-)5. Szenvedésének oka és célja.

Tizenhatodik úrnapja, 40-44. kf. Textus: Róm 7,21-25. Kiáltás a bűn mélyéről – hálaadás Krisztus megváltásáért.

Tizenhetedik úrnapja, 45. kf. Textus: 1Kor 15,12-20. Ha Krisztus nem támadt fel – Ámde Krisztus feltámadt.

Tizennyolcadik úrnapja, 46-49. kf. Textus: Lk 24,50-53. A menny az ő uralmának helye – a föld a leborulás helye – az áldás elkísér – a szolgálatot örömmel folytatni kell.

Tizenkilencedik úrnapja, 50-52. kf. Textus: 2Thessz 1,7b-10. Dicsőítsük őt igazságáért – adjuk át neki az ítélet jogát – erősödjünk meg hitünkben.

Huszdik úrnapja, (A Szentlélek Istenről) 53. kf. Textus: Jn 14,15-17. A Lélek Jézus ígérete – a Lélek elnyerésének van feltétele (ha...) – a Szentlélek az Úr gyermekeinek adatik.

Huszonegyedik úrnapja, 54-56. kf. Textus: Jn 17,1-24. Főpapi ima: az egyház alapjáról – lényegéről (pl. egység) – küldetéséről – dicsőségéről.

Huszonkettedik úrnapja, 57-58. kf. Textus: 1Kor 15,35-45. Feltámadás. A mag elvettetése – várakozása – kikelése.

Huszonharmadik úrnapja, 59-61. kf. Textus: Ef 2,8-9. van üdvösségetek – kegyelemből, hit által – nem cselekedetekből.

Huszonnegyedik úrnapja, 62-64. kf. Textus: Lk 18,17 és Gal 4,1-7. Isten kegyelmét elfogadni a gyermek alázatával lehet – Isten kegyelmében élni a felnőtt felelősségével lehet.

Huszonötödik úrnapja, (A sákramentumokról) 65-68. kf. Textus: 1Jn 1,1-4. Hallottuk – láttuk – megfigyeltük – tapintottuk – hirdetjük – közösségünk van...

Huszonhatodik – Huszonhetedik úrnapja, 69-71., 72-74. kf. (A szent keresztségről) Textusok: Mt 28,18-20, Ézs 43,1; Róm 6,1-11. A keresztség alapja, értelme – módja, célja...

Huszonnyolcadik – Huszonkilencedik – Harmincadik úrnapja, 75-77., 78-79, 80-82. kf. (Az Úr szent vacsorájáról) Textusok: 1Kor 11,23-36(-34); Mt 26,17-29; 2Móz 12,1kk.; Zsolt 23. Az úrvacsora alapja, lényege, kiszolgáltatásának módja, kegyelem és ítélet, közösséggyakorlás²⁵...

Harmincegyedik úrnapja, 83-85. kf., Textus: Mt 16,18-19. Kulcsok hatalma: az ige hirdetésben – az egyházfejelemben.

²⁵ A keresztségre és úrvacsorára vonatkozó kérdések összefüggnek, ezért ezek magyarázatát a sorozaton belüli sorozatként érdemes elvégezni, pl. úgy, hogy minden kérdés hangozzék el ezeken az alkalmakon, s egy-egy résztémát magyarázzunk a felvett textus alapján.

Harminckettedik úrnappja, **Harmadik rész**, (A háladatosságról), 86-87. kf. Textus: Lk 13,6-9. Mennyei Atyánk várja a gyümölcsöket – Jézus Krisztus segít a gyümölcsstermésben.

Harmincharmadik úrnappja, 88-92. kf. Textus: Gal 2,19-20. Az őember megöklése – Az új ember meglevenítése (benne: a Tízparancsolatról összefoglalóan).

Harmincnyolcadik úrnappja, 93-95. kf. Textus: 2Móz 20,1-3 (I. parancsolat) Isten szíve teljességével felénk fordult a szabadításban – ne osszuk meg mi sem a szívünket.

Harmincötödik úrnappja, 96-98. kf. Textus: 2Móz 20,4-6 (II. parancsolat). Ne látni akard őt – higgy benne!

Harminchatodik – Harminchetedik úrnappja, 99-100., 101-102. kf. Textus: 2Móz 20,7 (III. parancsolat) Nem adatott más név – ne használd negatív töltettel – ne használd üresen – dicsőítsd!

Harmincnyolcadik úrnappja, 103. kf. Textus: 2Móz 20,8-11 (IV. parancsolat). Életünk üteme – munka és pihenés – istentisztelet és élet.

Harminckilencedik úrnappja, 104. kf. Textus: 2Móz 20,12 (V. parancsolat) Parancs a gyermekeknek – a szülőknek – a népnek.

Negyvenedik úrnappja, 105-107. kf. Textus: 2Móz 20,13. (VI. parancsolat) Az élet ajándéka – ölés szóval, tettel, mulasztással – védj az életet.

Negyvenegyedik úrnappja, 108-109. kf. Textus: 2Móz 20,14 (VII. parancsolat) Szövetség Istennel – szövetség a hitvestárrsal.

Negyvenkettedik úrnappja, 110-111. kf. Textus: 2Móz 20,15 (VIII. parancsolat) Minden Istené – ne vedd el – inkább adj.

Negyvenharmadik úrnappja, 112. kf. Textus: 2Móz 20,16 (IX. parancsolat) Tanú vagy a felebarát perében – ne légy hazug – keresd az igazságot és kövesd azt.

Negyvennegyedik úrnappja, 113-115. kf. Textus: 2Móz 20,17 (X. parancsolat) Isten a szívünket keresi – az irigység tévútja – hála azért, amink van.

Negyvenötödik úrnappja, (Az imádkozásról) 116-119. kf. Textus: 1Thessz 5,17 Az imádság: életforma – mennyei összeköttetés – a közösségnek adott feladat. (A Miatyánkról átfogóan)

Negyvenhatodik úrnappja, 120-121. kf. (Miatyánk 1.) Textus: Mt 6,9a, Így imádkozzatok – így szólítsátok meg az Atyát.

Negyvenhetedik úrnappja, 122. kf. (Miatyánk 2.) Textus: Mt 6,9b, A Név szentsége: ismeret és tisztelet – magasztalás és belső közösség

Negyvennyolcadik úrnappja, 123. kf., (Miatyánk 3.) Textus: Mt 6,10a, Az Ország, mint itt és most megvalósuló – és mint eljövendő valóság

Negyvenkilencedik úrnappja, 124. kf. (Miatyánk 4.) Textus: Mt 6,10b, Istennek van akarata – ez megvalósul a mennyben – valósuljon meg a földön!

Ötvenedik úrnappja, 125. kf. (Miatyánk 5.) Textus: Mt 6,11, Az Úr a kenyérre is gondol – emberé a munka, Istené az áldás – a „ma” kegyelme.

Ötvenegyedik úrnappja, 126. kf. (Miatyánk 6.) Textus: Mt 6,12 (14-15), Megbocsátás a lélek kenyere – Krisztusban nyert bocsánat – krisztusban továbbadott bocsánat.

Ötvenkettedik úrnappja, 127-129. kf. (Miatyánk 7.) Textus: Mt 6,13. Erőtlenségeink és megtartásunk – doxológia és ámen, kezdés és befejezés egysége, bizonyossága.

A II. Helvét Hitvallás magyarázata sokkal kevésbé járt út. Megvallom, hogy eddig én sem végeztem el ennek a hitvallásnak gyülekezeti magyarázatát. Ezt pótlendő – meg a hitvallás éve apropóján is – ez év elejétől döntöttünk úgy a presbitériummal egyetértésben, hogy vasárnap esténként magyarázzuk Bullinger Henrik személyes és közüggé vált hitvallását a sátorlajújhelyi gyülekezetben. Ennek tehát a kezdetén vagyunk, de van már egy néhány tapasztalat, amit érdemes megosztani.

Mivel a II. Helvét Hitvallás szövege „prózaibb”, magyarázatosabb, s nem olyan intenzíven és tömören megfogalmazott, mint a Heidelbergi Kátéé, ezért úgy tűnik, hogy az igehirdetést és a magyarázatot érdemes kettéválasztani. Az igehirdetés így a tanító istentisztelet első felében hangzik el, a textus és a téma választása természetesen a hitvallás soron következő fejezete témájához illeszkedik. Az igehirdetés rövid, megszólító, összefoglaló kijelentést ad az adott hitvallási témáról. A magyarázat pedig a tanító istentisztelet második felében jelenik meg – így kétosztatú alkalomról van szó – és az adott hitvallási fejezet felolvasásából és közvetlen hozzáfűzött magyarázó megjegyzésekből áll.

Egy példát erre is hadd adjak, a sorozat egyik alkalmáról:
a II. Helvét Hitvallás II. fejezetének magyarázata.

Apostoli köszöntés
Fennálló ének: 231. 1.
Főének: 231. 2-4.
Előíma, Textus: Ézs 55,10-11. Igehirdetés (lp.)

Áldott ígéret a fogságban lévő népnek – Isten igéjének útját természeti képpel ábrázolja textusunk.

Az ige Istentől jön. Szájából származik. Szükség van rá, éltet (eső, hó) és elvégzi munkáját. Célja: elérni az ember szívét, hogy az befogadja. Nem idegen az ige, nekünk szól, értünk szól. Vö.: A reformáció harca az anyanyelvi istentiszteletért, az igehirdetés rangjáért, az értett igéért (ld. a II. Helvét Hitvallás mai fejezetét).

Az ige visszatér Istenhez. Pontos megfigyelés a természetből. Az emberi életből hogyan tér vissza: a hálaadásban, az engedelmes, Krisztus-követő élet által. Ami nem ige, ami emberi hagyomány, abban nincs erő, az nem tud megváltoztatni. Krisztusban viszont az örök élet beszéde adatott. Adjuk vissza mi is az ígét: teremjük meg gyümölcseit!

Ének: Tégy Uram engem áldássá...
Vers: Sík Sándor: Ments meg, Uram (nőszövetségi tag)

A II. Helvét Hitvallás II. fejezetének magyarázata. (lp.)
A fejezet címe: A Szentírás magyarázata, az egyházi atyák, zsinatok és hagyományok.
Az alcímek felolvasása (presbiter és segédlelkész), egy-egy alcím kezdetén vagy végén néhány magyarázó megjegyzés a hitvallás állításának háttéréről, a korabeli hitvitákról és a téma mai aktualitásáról.

Ének: 445. 1.
Utóíma, Miatyánk, hirdetések
Záróének: 445. 5-6.
Áldás

Nem kísérletezünk, de bizonyos, hogy meg lehet fordítani a sorrendet úgy, hogy először elhangzik a hitvallás szövege és a hozzá fűzött közvetlen magyarázat, és utána következhet az igehirdetés, amely összefoglalja, és igei fénybe állítja az elhangzottakat.

Az valószínű, hogy a II. Helvét Hitvallás esetében talán hasznosabb a kötetlen liturgikus forma, például a bibliaóra – ahol sikerül olyan népes gyülekezetet egyben tartani, mint a vasárnap esti alkalmon, ott inkább ezt a megoldást ajánlom.

Remélem, hogy a fenti gondolatok és példák segítséget adnak néhányaknak arra nézve, hogy merjünk belevágni a kátémagyarázat feladatába. S abban is bízom, hogy a „hitvallás

éve” sokakhoz hozza közel hitvallásaink személyes és világos igei tanításait. Mert erre nagy szükség van.

Bizonyára többen ismerik áldott emlékü Csiha Kálmán püspök úrnak a konfirmációs oktatásra készült kátémagyarázatos könyvét. E könyv elején azt írja a püspök, hogy a konfirmandusokon túl felnőtt egyháztagoknak is írta a művét „népi teológiaként, hogy olvasásával egyháztagjaink hitükben elmélyülhessenek, illetve feleletet kaphassanak felmerülő kérdéseikre olyan világunkban, amely tele van tévtanítással...”²⁶

Segítsük mi, igehirdetők a hitben való elmélyülést és igaz válaszok megtalálását hitvallásaink magyarázatával!

Irodalomjegyzék:

- Békési Sándor: *Az apologetika szükségessége*, in: *Théma*, 2005/1-2. , 47-52.
- Csiha Kálmán: *Isten ösvényein, A Heidelbergi Káté gyakorlati magyarázata*, Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár, 2000.
- Fazakas Sándor: *Hivatalos hitvallásaink mai értékei*, in: *Théma*, 2005/1-2. 6-12.
- Fekete Károly: *A hitvallási iratokra jellemző funkciók megjelenése a Heidelbergi Kátében*, in: *Református Egyház*, LVII.(2005)/1. 6-12.
- Fekete Károly, szerk: *Reformátusok a kegyelem trónusánál, A magyar református istentisztelet megújulásának alapelvei*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2010. 22-23.
- Kádár Ferenc: *A református igehirdetés lényege és legfőbb jellemzői*, in: *Sárospataki Füzetek*, 2001/1., 5-30.
- Kádár Ferenc: *Liturgia*, SRTA, Sárospatak, 2013
- Kelemen Attila: *A kátémagyarázatos istentisztelet*, in: *Református Szemle*, 2004/1. 34-45. Újra megjelent: *Confessio*, 2008/2., 96-106.
- Long, Thomas G.: *The Witness of Preaching*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 1989
- Reuver, Arie de: *A dogma az igehirdetésben és a hitéletben*, in: *Református Egyház*, LII. 205-208.
- Sebestyén János: *A Heidelbergi Káté a mai gyülekezetben*, in: Adorján József, szerk.: *„Hirdesd az igét”, Igehirdetők kézikönyve*, MRE Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1980
- Szűcs Ferenc: *A Heidelbergi Káté időszerű üzenete és korhoz kötött vonásai*, in: Békési Sándor, szerk: *Ostium in Caelo, Jubileumi kötet dr. Bolyki János teológiaprofesszor 75. születésnapjára*, KGRE-HTK, Budapest, 2006. 139-147.
- Török István: *Dogmatika*, Free University Press, Amsterdam, 1985

²⁶ Csiha Kálmán: *Isten ösvényein, A Heidelbergi Káté gyakorlati magyarázata*, Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár, 2000. Idézett rész: 3.